

Sygn. akt II AKo 74/20

POSTANOWIENIE

Dnia 26 listopada 2020 roku

Sąd Apelacyjny w Krakowie w II Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Nita-Światłowska (spr.)
Sędziowie:	SSA Andrzej Solarz SSA Krzysztof Marcinkowski
Protokolant:	st. sekr. sądowy Natasza Żak

przy udziale Prokuratora Prokuratury Regionalnej w Krakowie Agnieszki Stanek

po rozpoznaniu w sprawie

A. W.

z wniosku obrońcy skazanego

w przedmiocie wznowienia postępowania w sprawie sygn. II K 155/16 Sądu Rejonowego w Myślenicach (sygn. IV Kz 295/16 Sądu Okręgowego w Krakowie) w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach zastępstwa adwokackiego z urzędu

na podstawie art. 540 § 2 k.p.k. a contrario w zw. z art. 624 § 1 k.p.k. w zw. z art. 639 k.p.k.

postanawia

I. wniosek oddalić;

II. zwolnić wnioskodawcę od obowiązku ponoszenia wydatków za postępowanie wznowieniowe.

SSA Krzysztof Marcinkowski SSA Barbara Nita-Światłowska (spr.) SSA Andrzej Solarz

Sygn. akt II AKo 74/20

UZASADNIENIE

Postanowieniem zawartym w punkcie V wyroku z 28 kwietnia 2016 roku, sygn. akt II K 155/16, Sąd Rejonowy w Myślenicach zasądził od Skarbu Państwa na rzecz adwokata M. B. kwotę 885,60 zł tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej oskarżonemu z urzędu.

Orzekając w instancji odwoławczej, Sąd Okręgowy w Krakowie postanowieniem z 24 maja 2016 roku, sygn. akt IV Kz 295/16, utrzymał w mocy powyższe rozstrzygnięcie.

Wnioskiem z 15 czerwca 2020 roku (data nadania w placówce pocztowej) obrońca – adwokat M. B., powołując się na orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2020 roku, sygn. akt SK 66/19, wniósł o wznowienie przedmiotowego postępowania i zmianę wskazanego powyżej postanowienia Sądu Okręgowego w Krakowie przez

uwzględnienie zażalenia w całości i zmianę wskazanego punktu V wyroku Sądu Rejonowego w Myślenicach przez zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz obrońcy kwoty 1 402,20 zł brutto tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej oskarżonemu z urzędu – w miejsce kwoty 885,60 zł.

W uzasadnieniu wniosku o wznowienie postępowania obrońca podniósł, że akt oskarżenia w przedmiotowej sprawie został skierowany do Sądu w dniu 21 marca 2016 roku, czyli w czasie, gdy w zakresie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu obowiązywało rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku, którego § 4 ust. 1 był przedmiotem kontroli we wskazanym powyżej orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego.

W ocenie obrońcy, ze względu na treść wskazanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego orzekającego o niezgodności z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej § 4 ust. 1 rozporządzenia z 2015 roku, przy zasądzeniu kosztów pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu w sprawach toczących się na skutek wznowienia postępowania oraz wszczętych przed dniem 2 listopada 2016 roku i dotychczas niezakończonych w danej instancji, zastosowanie powinny mieć stawki maksymalne określone w §§ 8 – 21 wskazanego rozporządzenia z 2015 roku.

W złożonej na piśmie odpowiedzi na wniosek o wznowienie postępowania prokurator wniósł o jego uwzględnienie i wznowienie postępowania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Wniosek okazał się niezasadny.

Zdaniem tut. Sądu art. 540 § 2 k.p.k., który został powołany we wniosku o wznowienie, nie stanowi podstawy do wzruszenia prawomocnego postanowienia wydanego w przedmiocie kosztów obrony z urzędu i to niezależnie od tego, czy w tej kwestii prawomocnie orzeczono postanowieniem zawartym w wyroku kończącym postępowanie w danej instancji, czy osobnym postanowieniem.

Wskazany powyżej przepis, określając podstawę wznowienia postępowania karnego propter decreta wiążącą się z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego stanowi, że „[p]ostępowanie wznawia się na korzyść strony, jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą przepisu prawnego, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie; wznowienie nie może nastąpić na niekorzyść oskarżonego”.

Mając na uwadze treść powołanego powyżej przepisu, nie tracąc z pola widzenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego, na który powołano się we wniosku inicjującym niniejsze postępowanie, Sąd Apelacyjny zwraca uwagę na to, że w art. 540 § 2 k.p.k. ustawodawca ograniczył podstawę do wznowienia postępowania propter decreta względem na interes strony; zgodnie z tym przepisem w związku z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego stwierdzającym niekonstytucyjność poddanego kontroli przepisu, który stanowił podstawę prawną wydanego orzeczenia, postępowanie wznawia się na korzyść strony, przy czym nie można go wznowić na niekorzyść oskarżonego.

Z art. 540 § 2 k.p.k. płynie zatem konkluzja, że nadzwyczajne wzruszenie prawomocnego orzeczenia wydanego w postępowaniu karnym w związku ze stwierdzoną niekonstytucyjnością przepisu stanowiącego jego podstawę prawną jest możliwe tylko w interesie strony procesowej, nigdy jednak na niekorzyść oskarżonego.

Tymczasem, po pierwsze, obrońca oskarżonego nie jest stroną, na co jednoznacznie wskazuje tytuł działu III Kodeksu postępowania karnego – „Strony, obrońcy, pełnomocnicy, przedstawiciel społeczny, podmiot zobowiązany, właściciel przedsiębiorstwa zagrożonego przypadkiem”. Obrońca oskarżonego, także ten działający z urzędu, nie pełni zatem roli procesowej strony, lecz jest jej reprezentantem (por. także S. Waltoś, P. Hofmański, Proces karny. Zarys systemu, Warszawa 2020, s. 160 i s. 200 i n.).

Po wtóre zaś, analiza wniosku, którym wszczęto niniejsze postępowanie prowadzi do jednoznacznej konkluzji, że wznowienie postępowania nie miałyby tu nastąpić na korzyść strony, lecz jej reprezentanta procesowego. Z

perspektywy interesu procesowego stron, w tym także oskarżonego, decyzja procesowa o wznowieniu postępowania w niniejszej sprawie byłaby neutralna (tj. nie byłoby to wznowienie ani na korzyść ani na niekorzyść), bo kosztami postępowania toczącego się w kwestii odpowiedzialności oskarżonego A. W., w tym kosztami nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej temu oskarżonemu z urzędu przez adw. M. B. został obciążony Skarb Państwa (vide wyrok Sądu Rejonowego w Myślenicach z 28 kwietnia 2016 r., sygn. II K 155/16 – k. 4 oraz postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z 8 lipca 2016 r., sygn. IV Kz 295/16 – k. 6-7). Niemniej jednak możliwa do wyobrażenia jest taka sytuacja, w której wznowienie postępowania w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach pomocy prawnej udzielonej oskarżonemu z urzędu byłoby dla niego niekorzystne – byłoby tak wówczas, gdyby w orzeczeniu prawomocnie kończącym postępowanie toczące się w kwestii jego odpowiedzialności karnej to on został obciążony kosztami sądowymi.

Powyższe argumenty potwierdzają spostrzeżenie przedstawione na wstępie, a mianowicie, że ujęcie art. 540 § 2 k.p.k. nie pozwala na wznowienie postępowania z powodu stwierdzonej niekonstytucyjności przepisu będącego podstawą prawą prawomocnego orzeczenia o kosztach obrony z urzędu w interesie obrońcy z urzędu.

Formułując powyższą konkluzję tutaj. Sąd nie traci z pola widzenia tego, że w końcowym fragmencie uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 23 kwietnia 2020 r., sygn. SK 66/19 (OTK ZU nr 13/A/2020), a konkretnie w jego jednostce redakcyjnej oznaczonej jako III.3. – „Uwagi o skutkach niniejszego wyroku”, wskazano, co następuje: „Stosownie do art. 190 ust. 4 Konstytucji - w związku ze stwierdzeniem niekonstytucyjności § 4 ust. 1 rozporządzenia z 2015 r. - zainteresowanym podmiotom (w tym skarżącemu) przysługuje wznowienie prawomocnie zakończonych postępowań w zakresie rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów procesu, gdzie podstawę prawną stanowił badany w niniejszej sprawie przepis. Niniejszy wyrok powoduje, że zarówno w sprawach toczących się na skutek wznowienia postępowania, jak i w sprawach wszczętych przed 2 listopada 2016 r. i dotychczas niezakończonych w danej instancji, przy zasądzeniu kosztów pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu zastosowanie będą mieć stawki maksymalne określone w §§ 8-21 rozporządzenia z 2015 r.”.

W kontekście powyższej wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego dotyczącej skutków stwierdzonej niekonstytucyjności przepisu poddanego kontroli Sąd Apelacyjny dostrzega to, że zgodnie z art. 190 ust. 4 Konstytucji RP: „Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania”.

Odnotowuje nadto także i to, że użyte w tym przepisie sformułowanie „na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania” nie może być opacznie rozumiane, a w szczególności niedopuszczalna byłaby taka jego interpretacja, która określenie zasad i trybu wzruszenia prawomocnego orzeczenia wydanego na podstawie przepisu uznanego następnie za niezgodny z Konstytucją RP pozostawiałaby ustawodawcy, który mógłby te kwestie uregulować na zasadzie zupełnej dowolności. Takie rozumowanie, podlegające tu odrzuceniu, oparte byłoby na nieprawidłowym założeniu, bowiem dopuszczałoby możliwość wykładni zasady konstytucyjnej przez treść regulacji ustawy zwykłej, co przeczy hierarchii źródeł prawa. Ustawowe określenie tych zasad i trybu podlega bowiem ocenie konstytucyjnej także w kontekście innych wzorców kontroli aniżeli art. 190 ust. 4 Konstytucji RP. Nadto z art. 190 ust. 4 Konstytucji jasno wynika wola ustrojodawcy ukierunkowana na możliwość rozpoznania sprawy w nowym stanie prawnym, ukształtowanym w następstwie orzeczenia Trybunału, a zatem po wyeliminowaniu przepisu uznanego za niekonstytucyjny (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 września 2006 r., sygn. SK 60/05, OTK ZU nr 8/A/2006, poz. 101 oraz powoływane tam wcześniejsze wyroki Trybunału z: 20 lutego 2002 r., sygn. K 39/00, OTK ZU nr 1/A/2002, poz. 4; 11 czerwca 2002 r., sygn. SK 5/02, OTK ZU nr 4/A/2002 r., poz. 41).

Niemniej jednak pojęcia "wznowienie postępowania", którym ustawodawca posłużył się w art. 190 ust. 4 Konstytucji RP nie powinno być utożsamiane z takimi samymi wyrażeniami używanymi w poszczególnych procedurach dla określenia nadzwyczajnego środka zaskarżenia (wznowienie sensu stricto), bo – jak to trafnie podkreślono w

uzasadnieniu powołanego powyżej wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 7 września 2006 r., sygn. SK 60/05 - chodzi w nim o wszelkie środki prawne, dzięki którym można osiągnąć efekt w postaci ponownego rozstrzygnięcia sprawy, według stanu prawnego po wyeliminowaniu niekonstytucyjnych przepisów (por. także postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 14 kwietnia 2004 r., sygn. SK 32/01, OTK ZU nr 4/A/2004, poz. 35 oraz wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 11 czerwca 2002 r., sygn. SK 5/02; z 9 czerwca 2003 r., sygn. SK 12/03, OTK ZU nr 6/A/2003, poz. 51; 2 marca 2004 r., sygn. SK 53/03, OTK ZU nr 3/A/2004, poz. 16; 27 października 2004 r., sygn. SK 1/04, OTK ZU nr 9/A/2004, poz. 96).

Mając powyższe na względzie Sąd Apelacyjny zwraca uwagę na treść art. 626 § 2 k.p.k., w myśl którego w postępowaniu karnym możliwe jest następcze orzekanie o kosztach m.in. w sytuacji, gdy zachodzi konieczność dodatkowego ustalenia wysokości kosztów, o których rozstrzygnięto w orzeczeniu kończącym postępowanie; w takim wypadku orzeczenie w tym przedmiocie wydaje odpowiednio sąd pierwszej instancji, sąd odwoławczy, a w zakresie dodatkowego ustalenia wysokości kosztów także referendarz sądowy właściwego sądu.

Zakres sytuacji, z którymi art. 540 § 2 k.p.k. łączy wznowienie postępowania ze względu na stwierdzoną niekonstytucyjność przepisu będącego podstawą prawną prawomocnego orzeczenia wydanego w postępowaniu karnym jest węższy aniżeli ten wyznaczony w art. 190 ust. 4 Konstytucji RP.

Z art. 190 ust. 4 Konstytucji RP nie wynika jednak nakaz każdorazowego sięgania po nadzwyczajny środek zaskarżenia znany poszczególnym procedurom jako wznowienie postępowania celem „skonsumowania” orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, lecz konstytucyjne prawo podmiotowe uruchomienia procedur zmierzających do wydania nowego rozstrzygnięcia, opartego na stanie prawnym powstałym po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego.

Niewątpliwie jest przy tym, że w sytuacji, gdy przepis został uznany za niezgodny z Konstytucją na skutek skargi konstytucyjnej (jak w sprawie, na którą powołano się we wniosku inicjującym niniejsze postępowanie), przede wszystkim skarżący musi mieć możliwość "skonsumowania" efektu wszczętego przez siebie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tj. wzruszenia prawomocnego orzeczenia zakończonego orzeczeniem wydanym na podstawie przepisu uznanego następnie za niekonstytucyjny), lecz możliwość ta musi się odnosić także do innych adresatów normy prawnej uznanej za niezgodną z Konstytucją, a to ze względu na treść art. 190 ust. 1 Konstytucji RP, w myśl którego orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego ma moc powszechnie wiążącą.

Pomimo węższego zakresu podstawy wznowienia postępowania propter decreta, którą określa art. 540 § 2 k.p.k. w porównaniu z art. 190 ust. 4 Konstytucji RP, tut. Sąd nie znalazł podstaw do wystąpienia z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego na podstawie art. 193 Konstytucji RP celem zainicjowania postępowania zmierzającego do kontroli konstytucyjności tego przepisu ustawy z powołanym powyżej wzorcem kontroli konstytucyjnej, a w konsekwencji doprowadzenia do poszerzenia kodeksowej podstawy propter decreta w kierunku prowadzącym do uwzględnienia wniosku wniesionego w niniejszej sprawie. Zdaniem tut. Sądu art. 540 § 2 k.p.k. w zakresie relewantnym z perspektywy rozstrzygnięcia niniejszej sprawy (przesłanka funkcjonalna pytania prawnego, którą określa art. 193 Konstytucji RP ogranicza dopuszczalność wszczynania postępowania kontrolnego w trybie pytania prawnego tylko do takich sytuacji, w których od odpowiedzi Trybunału zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się prze sądem pytającym) wskazany przepis ustawy nie nasuwa wątpliwości co do zgodności z Konstytucją RP, a to z uwagi na treść wspomnianego już art. 626 § 2 k.p.k.

Adw. M. B. powinien zatem podjąć próbę „skonsumowania” orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, na które powołał się we wniosku inicjującym niniejsze postępowanie w trybie określonym w art. 626 § 2 k.p.k., a dopiero gdyby przepis ten nie został przez sąd orzekający w tej kwestii uznany za właściwą podstawę do usunięcia skutku oparcia orzeczenia dotyczącego kosztów obrony z urzędu na niekonstytucyjnym przepisie, zaktualizuje się wątpliwość konstytucyjna związana z pominięciem ustawodawczym nieprzewidującym w procedurze karnej przepisu pozwalającego na wzruszenie prawomocnego orzeczenia ze względu na stwierdzoną niekonstytucyjność przepisu będącego podstawą prawną prawomocnego orzeczenia o kosztach obrony z urzędu. Jak to już bowiem podkreślono powyżej, z art. 190 ust. 4 Konstytucji RP wynika jasny zakaz takiego kształtowania przepisów odnoszących się do wzruszenia orzeczeń

wydanych na podstawie niekonstytucyjnych przepisów, by istniały w tym zakresie luki, tj. sytuacje, w których zainteresowany nie ma środka prawnego do wzruszenia takiego orzeczenia (wznowienia postępowania w szerokim tego słowa znaczeniu). W świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego art. 190 ust. 4 Konstytucji konstytucyjnie nieusprawiedliwione jest różnicowanie dopuszczalności wzruszenia prawomocnego orzeczenia z uwagi na stwierdzoną niekonstytucyjność przepisu, który był jego podstawa prawna w zależności od formy orzeczenia (postanowienie - wyrok), od jego znaczenia dla postępowania (kończące postępowanie, incydentalne) czy od jego merytorycznej zawartości (zasądzące - oddalające, skazujące - uniewinniające) – por. powoływany już powyżej wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 września 2006 r., sygn. SK 60/05).

Mając na uwadze powyższe, orzeczono jak na wstępie, zwalniając wnioskodawcę od obowiązku ponoszenia wydatków za postępowanie wznowieniowe ze względów słuszności.

SSA Krzysztof Marcinkowski SSA Barbara Nita-Światłowska (spr.) SSA Andrzej Solarz